

VEELPOOT

Jaargang 37 nr. 1, januari 2026

Inhoud:

Mededelingen van het bestuur.....	2
Maja de Keijzer Een avondje nachtvlinders begin augustus in de Merwelanden	3
Willemein Poot Bezoek aan de Vlietlanden bij Vlaardingen op 22 september 2025	6
Vera Vandenbulcke & Gerrit Groeneweg Verslag demo loopkeveronderzoek aan het Rozen- ven	11
Willemein Poot <i>Metcalfa pruinosa</i> , een invasieve cicade	18
Willemein Poot & Michel van Adrichem Dooie doodgravers	21
Jan van der Straaten Stichting Saxifraga	23
Hans van Helden (waarnemingen) en Ati Vijge (foto's) Zomerkamp LIW Putten 2025	24
Adrie van Dam Natuurtuin de Zandkamp in Ermelo.....	31
Koos van Brakel Is het grote snuittordoder of Grote snuittordoder?...	33
Koos van Brakel Knopig helmkruid en haar bezoekers	34
Anna Kreffer Werkeloze wespen	39
Publicaties	43

COLOFON

Veelpoot 37^e jrg., nr. 1, januari 2026

ISSN 1386-9965

Veelpoot is een uitgave van de Landelijke
Insectenwerkgroep (LIW) van de Natuurvereniging
KNNV

Het blad verschijnt in principe vier maal per jaar
(januari, april, juli en september)

Website: liw.knnv.nl

Redactie Veelpoot: Gerrit Groeneweg,
veelpoot@liw.knnv.nl
groeneweg@home.nl

Richtlijnen voor auteurs worden op aanvraag
toegezonden

Sluitingsdata kopij: week **11**, 24, 37 en 50

COPYRIGHT

LIW-KNNV januari 2027

Overname van delen van de tekst is toegestaan onder
bronvermelding.

Foto cover:

Aziatische hoornaar (*Vespa velutina*)

Illustratieverantwoording:

Michel van Adrichem (p. 9 boven)
Koos van Brakel (p. 33, 34, 35, 36
boven, 37 vier onderaan en p. 38)
Gerrit Groeneweg (p. 12-18, 32 en 33)
Hans van Helden (cover, p. 41 en 42)
Maja de Keijzer (p. 5 en 6)
Anna Kreffer (p. 39 en 40)
Vlinderstichting (p. 37 oven)
Voogd & Groenendijk 2009: (p. 36)
Willemein Poot (p. 7, 8, 9 midden en onder, 10, 11,
19, 20 en 23)
Ati Vijge (p. 25-31)

Mededelingen van het bestuur

Zoals eerder gemeld heeft het bestuur van de LIW de data voor de twee weekeinden in 2026 vastgelegd:

- voorjaarsweekeinde 8 tot en met 10 mei
- zomerweekeinde 14 tot en met 16 augustus

We gaan dan naar de groepsaccommodatie Holsterhof, Paalderweg 2, 6061 NV Posterholt. We zitten dus in de buurt van de Meinweg en het Roerdal.

Op verzoek van de penningmeester komt het inschrijvingsformulier voor de weekeinden na 1 januari op de site te staan. De prijs is € 95,- per weekeinde.

Op 23 oktober heeft Wankja Ferguson een zeer geslaagde lezing gegeven "Tuinen, wilde bijen en dagvlinders en hun planten". Er hadden zich 150 mensen aangemeld, 100 hebben de lezing gevolgd. Als je een samenvatting wilt ontvangen? Stuur een bericht aan liw@knnv.nl

21 november 2025 was er in Gouda een zeer geslaagde inspiratie dag "Insecten".

Op het programma stond:

- Monitoren van landelijke trends en verspreiding met het NEM-protocol (Kars Veling, vlinderstichting)
- Het inventariseren van gebieden met het SNL-protocol (Mirjam Melman, Bosgroepen)
- Losse waarnemingen en trajecttellingen: eenvoudig en waardevol (Dylan Verheul, Waarneming.nl)
- Ontwikkelingen in het waarnemen van insecten (Roy Kleukers, EIS)
- Korte presentaties van KNNV-werkgroepen over werkwijzen en ervaringen
Amersfoort (insecten in een adoptieterrein, Arjan Wolsink)
Gooi (dag- en nachtvlinders, Guido Band)
Deventer (beginnende werkgroep, Carla Pesch, Niek Lelieveld en Frens Westenbrink)
Zwolle (Insecten algemeen, Alfred van der Burgh)
Woerden (Nachtvlinderestafette, Kees Theunis)
Landelijke Insecten Werkgroep (Geert van Poelgeest).

In het nagesprek kwam naar voren dat er voor de LIW veel taken kunnen liggen bij het ondersteunen van afdelingen op het gebied van insecten.

De presentaties zijn opgenomen en kunnen worden opgevraagd.

Op 29 december stond de LIW met een stand op de dag van de Nederlandse Entomologische Vereniging; er is één nieuw lid aangeworven, veel gepraat met mensen en onze folder uitgedeeld.

Landelijk Nieuws

Op 15 november was in Amersfoort de bijeenkomst van de Beleidsraad van de KNNV. Er waren twee presentaties: I. de Jong (Natuurmonumenten) en R. Amelung (Advocaat van de Aarde).

Amelung vertelde, dat in onze grondwet staat dat de overheid de leefomgeving moet beschermen.

Dat weten hverteelde, datn. De stichting ondersteunt natuurorganisaties in woord en geld.

Het jaarplan 2026 van de KNNV is goedgekeurd. In dit plan is onder andere een inspiratie dag Insecten opgenomen.

Het landelijk bestuur heeft de studiereis Insecten goedgekeurd; deze wordt in juli in de stayokay in Gorssel gehouden.

Geert van Poelgeest, voorzitter
9 december 2025

Een avondje nachtvlindersen begin augustus in de Merwelanden

Maja de Keijzer

Als je eenmaal, zoals wij, gefascineerd bent door vlinders, kijk je al snel niet meer alleen naar de vaak kleurrijke vlinders die je overdag zonnend, rustend, vliegend of snoepend van nectar kan zien.¹

Ons land kent zo'n 2400 soorten vlinders en een kleine vijftig soorten zijn overdag actief: de dagvlinders. Dus zijn er veel en veel meer vlindersoorten binnen onze landsgrenzen juist in de schemering of 's nachts actief: de nachtvlinders. De nachtvlinders kunnen pragmatisch ingedeeld worden in de Grote Vlinders, de macro's en in de Kleine Vlinders, de micro's.

Macro-nachtvlinders worden taxonomisch gezien onderverdeeld in een kleine twintig families. De grootste families zijn de Spanners (Geometridae) en de uilen (Noctuidae). Nachtvlinders kunnen heel klein zijn, een paar millimeter groot tot zo'n 28-30 cm zoals de grote nachtpauwoog (*Saturnia pavonia*). Binnen al die soorten die 's nachts hun leventje leiden zijn ook een paar soorten die je overdag actief ziet vliegen, foeragerend of op zoek naar een partner kunt tegenkomen. Deze groep heeft als extra aanduiding de dagactieve nachtvlinders. Het grootste verschil dat je zelf kan zien tussen dag- en nachtvlinders is het verschil in de opbouw van hun antennes. Bij dagvlinders eindigen de antennes in een knopje en bij de nachtvlinders is dat anders. Sommige sprieten lopen uit op een schitterende veervormige waaiervorm.

Om nachtvlinders waar te nemen moet je dus in het donker op pad. Je kan nachtvlinders lokken met een zoetig stroopmengsel dat je op bomen of paaltjes smeert, je kan ze ook lokken met UV licht. Wij zetten af en toe een laken op met twee speciale lampen die de vlinders naar het licht op het doek moeten lokken. Waarom vlinders dat doen is trouwens nog een raadsel, al zijn er diverse verklaringen bedacht.

Behalve op je eigen grond, mag je in Nederland niet zomaar ergens in bos of veld gaan staan met je laken. Toestemming moet vooraf aangevraagd en verkregen worden. Zo hebben wij speciaal toestemming van het Biesboschcentrum Dordrecht om af en toe een nachtje te gaan nachtvlindersen. En daar stonden we dan dit jaar, begin augustus, in De Merwelanden met ons laken. Rond 21.50 uur schemert het al wat en als twee vleermuizen boven ons hoofd rondvliegen wordt het licht aangezet. De wereld wordt langzamerhand donker, de meeste vogels zwijgen al. Meestal start een avond met de komst van "klein gespuis", kleine vliegen, muggen, gaasvliegen. Deze avond komt er vrij snel al een eerste vlinder. En een kwartiertje na tien uur, als ook een bevertocht eindigt bij het Bezoekerscentrum, komt een aantal deelnemers kijken. Zij vallen met hun neus in de boter, want boven het laken vliegt een vrij grote vlinder, met vage rode kleuren. Gelukkig komt hij op het laken zitten. Het is een rood weeskind (*Catocala nupta*), een soort uit de familie van de spinneruilen (Erebidae). Ah's en Oh's van de paar bezoekers. Als de vlinder in rust zit heeft hij een perfecte schutkleur, zeker als hij op de stam van een populier of wilg zit. Maar wanneer de vlinder schrikt of vliegt, of wat onrustig zit, kan je ineens de achtervleugels zien: mooi donkerrood met zwarte banen. Aan die kleurcombinatie heeft de vlinder zijn naam te danken, want Amsterdamse weesmeisjes uit het Burgerweeshuis droegen vroeger rood met zwartgekleurde kleren, omdat deze ook voorkomen in het wapen van Amsterdam.

¹ Dit artikel verscheen eerder als bijlage bij de Nieuwsbrief okt. 2025 van de KNKNNV-afdeling Drechtsteden

Het Rood weeskind kan – afhankelijk van het weer – vanaf juli al vliegen en dat kan doorgaan tot ver in oktober. Is er echter een warm voorjaar en een warme zomer, dan is er een veel kortere vliegperiode. De rupsen leven op populier en wilg. Het rood weeskind komt in het hele land voor, maar wel vooral in het westen van Nederland, waar veel meer wilgen en populieren groeien. Met een beetje geluk kan je deze soort vlak bij je huis of in je eigen tuin te zien krijgen.

Rood weeskind (*Catocala nupta*)

De mensen van de bevertocht vertrekken naar huis, wij horen de bosuil roepen. Het gegak van ganzen in de verte. We hebben nogal wat warme dagen achter de rug, en we verwachten redelijk wat soorten, maar deze avond is het niet echt druk. In totaal registreren we 43 soorten nachtvinders, en er zijn avonden met heel wat meer soorten geweest. En op heel goede plekken in Nederland, bijna altijd op de zandgronden, kan je met gemak het dubbele aantal soorten treffen. De biodiversiteit van insecten in Nederland en omliggende landen is helaas de laatste jaren schrikbarend achteruitgegaan. Men schat met zo'n 75 procent. Had je vroeger van "gewone", algemene soorten twintig of meer exemplaren op je laken, dan mag je nu blij zijn met twee of drie. Maar iedere avond brengt ons toch altijd wat soorten die we gewoon mooi of leuk vinden, waar we graag naar kijken, en soms komen er ook wat zeldzamere soorten. We noemen een paar soorten.

Vanavond ontdekken we de prachtmot (*Oncocera semirubella*). Het is een micro-soort die tot de familie der Lichtmotten (Pyralidae) gerekend wordt. Met een beetje geluk krijg je een schitterend gekleurde smalle vlinder te zien die voor een gedeelte een fuchsiakleurtje heeft. Een wat ouder en al wat afgevlogen exemplaar kan wat meer ivoorkleurig zijn. Het leuke aan deze soort is, dat het tot een jaar of vijftien geleden behoorlijk zeldzaam was. Vooral bekend van de kalkgronden in Zuid-Limburg en vroeger ook wel algemeen in de duinen. De voedsel- of waardplanten van deze soort zijn de klavers, en vooral witte klaver (*Trifolium repens*) en gewone rolklaver (*Lotus corniculatus*). We hebben deze soort pas de laatste jaren op het Eiland van Dordrecht gezien.

Behalve dat wij in Nederland onze eigen vlinderfauna hebben, komen er in bepaalde jaren trekvlinders uit het zuiden van Europa naar ons land. Soms trekken vlinders weg om gebiedsuitbreiding te zoeken als er door gunstige omstandigheden heel veel exemplaren zijn, soms zijn de klimatologische omstandigheden extra goed. Deze avond zien we de oranje kruidenmot (*Udea ferrugalis*), die tot de familie van de grasmotten (Crambidae) hoort. Dit vlindertje kan door het hele land worden waargenomen en is in sommige jaren zeer algemeen als trekvlinder.

Oranje kruidenmot (*Udea ferrugalis*)

Als laatste en zeker niet de minst imposante vlinder noemen we de (populieren)brandvlinder (*Pheosia tremula*) uit de familie van de tandvlinders (Notodontidae). Een in heel Nederland algemene vlinder, 22-28 cm groot, die tussen april en september in twee generaties kan vliegen. De rups leeft o.a. op (Ratel)populier, wilg en berk.

(populieren) brandvlinder (*Pheosia tremula*)

Dit is een indruk van een nachtvlinderavond. Rest mij het Biesboschcentrum Dordrecht hartelijk te danken voor de toestemming om te mogen nachtvlinders op hun terrein en om Carel ten Ham te bedanken voor het constructiewerk om het laken met lampen op te zetten en weer af te breken.

En u? Wil je meer weten van nachtvlinders? Kijk dan eens op de site van Microlepidoptera: (<https://www.microvlinders.nl/index.php>) of van de Vlinderstichting (<https://www.vlinderstichting.nl/>).

Je kunt ook lid worden van vlinder-secties van de Nederlandse Entomologische Vereniging, (1) de Sectie Ter Haar met nadruk op de macro-nachtvlinders (<https://www.sectieterhaar.com/>) en de Sectie Snellen die zich vooral richt op de micro-nachtvlinders. (<http://www.sectiesnellen.nl/info.php>)

Bezoek aan de Vlietlanden bij Vlaardingen op 22 september 2025

Willemein Poot

Door mijn werk ben ik in contact gekomen met de 102-jarige Gerrit Verboon. De heer Verboon mag dan niet de jongste meer zijn, hij is nog wel heel scherp van geest. Hij is geboren en getogen nabij de Vlietlanden en de boerderij van zijn ouders hadden het Vlietland als hooiland in eigendom en gebruik. Hij vertelde mij dat het kruidenrijk grasland was en dat het twee keer per jaar met de zeis werd gemaaid en gehooïd. Dit hooi werd aan de koeien gegeven en door de kruiden in het hooi werden hun koeien bijna nooit ziek.

Zijn broer was voorstander om het land te maaien met de motormaaier. De heer Verboon was daar geen voorstander van. Hij vertelde dat de kwaliteit van het land achteruitging en minder kruidenrijk werd. Tegenwoordig zou men zeggen dat de biodiversiteit door het maaien met de motormaaier ten opzichte van de zeis af nam.

Ik vertelde hem dat er op het land een gekweekte orchis voorkwam, die waarschijnlijk uit het Westland kwam. Hij vertelde mij dat er vroeger ook al orchideeën op de Vlietlanden groeiden. Na het bezoek aan de Vlietlanden bracht ik voor hem één van de bloeiende basterdschroeforchissen (*Spiranthes cernua* x *Spiranthes odorat*) mee.² Zijn vrouw zei tegen mij: "Vroeger waren die toch roze?" Uiteraard waren dat inheemse en dus andere orchissen. Ze rook eraan: "Lekker", zei ze. De heer Verboon had een verklaring voor het op de Vlietlanden verschijnen van deze soort. Hij vertelde mij dat men in het Westland (vroeger) alles wat zij niet konden gebruiken in het water

gooide. Ik had dat al eens gehoord. Den Hoorn (nu deel van gemeente Midden-Delfland) had vroeger een groenteveiling. Iemand heeft mij ooit verteld dat alles wat waardeloos was bij de veiling in het water werd gegooid. De heer Verboon vervolgde: "De afwatering van het Westland liep via Maassluis en Vlaardingen en alles wat via Vlaardingen werd gespuid, komt langs de Vlaardingse Vlietlanden. Zo zal deze orchidee in de Vlietlanden zijn beland."

(Ik vrees dat zo ook de bestrijdingsmiddelen vanuit het Westland zo naar de Vlietlanden worden aangevoerd).

Basterdschroeforchis (*Spiranthes cernua* x *Spiranthes odorat*) op de Vlietlanden

Een vrijwilliger vertelde ons enthousiast hoe een orchidee aan een zijn naam komt. De naam 'orchidee' is afgeleid van Orchis. De naam Orchis (ὄρχις) heeft

mogelijk betrekking op de dubbele wortelknol: het Griekse 'orchis' betekent ook teelbal.

Omdat de ouders van deze orchidee uit de Verenigde Staten komen en het dus een gekweekte exoot is, was er geen bezwaar om een onderzoekje in te stellen naar de wortels van deze orchidee. Helaas zaten deze te vast tussen de andere plantenwortels vergroeid.

² Het DNA van de basterdschroeforchissen (*Spiranthes cernua* x *Spiranthes odorat*) kan ook nog andere soorten bevatten

De basterdschroeforchis (*Spiranthes cernua* x *Spiranthes odorata*) komt in groten getale voor op de Vlietlanden. Het is niet zo erg dat het land wit kleurt. De bloemetjes hebben een relatief lange levensduur en scheiden een zoete vanille- of jasmijngeur af. De geur trekt veel insecten aan. Wij zagen dat er hommels op vlogen, maar de insecten worden bedrogen. Deze plant produceert geen nectar. Voor bestuiving zijn insecten ook niet nodig; de planten zijn zelfbestuivers of apomict. De vruchtjes zijn binnen enkele weken rijp en bevat enkele honderden stoffijne zaden, die via de wind ver verspreid kunnen worden. De planten zijn overblijvend en ieder jaar ontwikkelen zich uit één wortelstok meerdere nieuwe uitlopers. In sommige gebieden heeft men ze geprobeerd uit te roeien, doch de gebruikte technieken bleken niet te werken.

De weersvoorspellingen waren niet heel insect vriendelijk. Sterker nog het had deze ochtend vroeg nog behoorlijk geregend. De verwachtingen voor deze dag: een buitje, een wolkje en wat zon. Gelukkig bleef de regen uit.

Bij het ernaartoe fietsen zag ik in de Zouteveense polder veel ganzen, voornamelijk Grote Canadese ganzen (*Branta canadensis*), die in deze omgeving enorm toenemen.

Het was bijna windstil. In de loop van de dag won de kille oostenwind aan kracht, wat het fris maakte.

Bij aankomst waren de vrijwilligers al bezig om hun spullen bij elkaar te zoeken. Wij begonnen naar insecten te zoeken bij de werkschuur. Met 'wij' bedoel ik Michel van Adrichem, Lia Boekenstein en ik zelf.

Stippelblindwants (*Pantilius tunicatus*)

Op

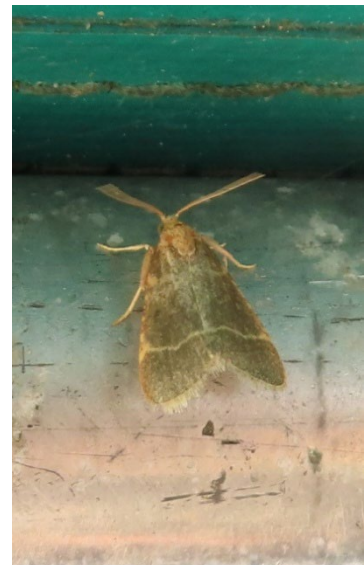
onze eerste foto werden twee stippelblindwantsen (*Pantilius tunicatus*) vastgelegd, die zaten te zonnen op een elzenblad. Het waren onze eerste stippelblindwantsen die wij zagen. Toevallig had ik in de week ervoor ergens iets over deze soort gelezen. Ik had toen gezien dat zij ook in deze omgeving voorkwamen, maar ze waren kennelijk tot nu toe altijd buiten ons gezichtsveld gebleven.

Op de boot zat een tweelijnmot (*Hypsopygia glaucinalis*), die eerst maar niet op een goede plek stil wilde zitten voor een (redelijk) scherpe foto.

Tweelijnmot (*Hypsopygia glaucinalis*)

De vrijwilligers begonnen enkele wilgentakken af te zagen. Op de afgezaagde takken troffen wij enkele gallen en mijnen aan, waaronder (waarschijnlijk) die van de zeldzame geel-slakkenspoormot (*Phyllocnistis valentinensis*)

Mijn van de geel-
slakkenpoormot
(*Phyllocnistis*
valentinensis)

Op een moerasspirea (*Filipendula ulmaria*) deed de larve van een bladwesp (*Symphyla indet.*) zich te goed aan de blaadjes. Wij hebben nog geen naam aan deze larve kunnen koppelen. Als iemand het weet, horen wij het graag.

Bladwesplarve
(*Symphyla indet.*)
op moerasspirea
(*Filipendula ulmaria*)

De vrijwilligers gingen na het zagen verder met het open maken van greppels, zodat het water in natte tijden weg kan en in droge tijden wordt aangevoerd. Dit is geen overbodige luxe, want zodra zij de dicht gegroeide greppels hadden uitgediept, stroomde het water weer het gebied in.

Hoewel het in de afgelopen tijd best wel heeft geregend, kon ik op sommige plekken knielen, zonder dat mijn broek nat werd.

Zeldzaam
kroosmos (*Ricciocarpos*
natans) in een van de

greppels

Lia bracht ons op het idee om de kluiten die vorige week uit de greppels waren gekomen om te keren. Ik was niet berekend op een grote wegrennende keverlarve en toen ik wel een bakje had wist een (zoetwater?) vlokreeftje (*Amphipoda indet.*) uit mijn bakje te springen, voor ik hem nauwkeurig kon bekijken of fotograferen.

Oranje luzernevlinder (*Colias crocea*) liet zich goed fotograferen op het moment dat de zon zich even niet liet zien

Op de zeldzame maar hier veel voorkomende moeraslathyrus (*Lathyrus palustris*) zag Michel een mijn. Ik denk dat het een mijn is van de *Liriomyza pisivora*, maar Michel denkt van niet. Van dit minivliegje zonder Nederlandse naam en de mijnen staan foto's op bladmineerders.nl, maar daar staat niet bij dat deze mineervlieg ook op moeraslathyrus voorkomt, noch welke andere bladmineerder dit zou kunnen zijn.

Zie:

<https://bladmineerders.nl/parasites/animalia/arthropoda/insecta/diptera/brachycera/agromyzidae/phytomyzinae/liriomyza/liriomyza-pisivora/>

Op waarneming.nl zijn de mijnen van *Liriomyza pisivora* voor het laatst in 2016 gevalideerd.

Mijnen op het blad van moeraslathyrus (*Lathyrus palustris*)

◀ Wij zijn er nog niet achter wat ervoor zorgt dat deze engelwortel (*Angelica spec.*) geen scherpje maar een bolletje heeft gevormd. Er stonden overigens meer misvormde engelwortel (*Angelica spec.*) in het zaad.

Deze exoot kwam even een kijkje nemen ▼

Voor Lia was het de eerste keer dat zij op de Vlietlanden en zij zei dat zij een heerlijke dag had gehad. De gewone regendaas (*Haematopota pluvialis*) hield ons dit keer geen gezelschap op de boottocht terug naar de werkschuur waar onze fietsen stonden.

Geraadpleegd:

Kijk op Exoten / December 2020
bladmineerders.nl,
waarneming.nl,
verspreidingsatlas.nl,
Nederlandsesoorten.nl
wikipedia.nl.

Verslag demo loopkeveronderzoek aan het Rozenven

Vera Vandenbulcke
Gerrit Groeneweg

Loopkevers komen vrijwel overal voor. Het is een groep van kevers, waarvan de meeste soorten – met enige ervaring – vrij eenvoudig op naam kunnen gebracht. Ze stellen vaak soort-specifieke eisen aan de biotoop, waarin ze leven. Op basis van de samenstelling van de loopkeverfauna op een bepaalde locatie is het mogelijk om bijvoorbeeld de ecologische kwaliteit van dat gebied te beoordelen.

Leden van de KNNV-biodiversiteitswerkgroep en de deelnemers aan de door het IVN-Rosendaal verzorgde Workshop “Vlinders, libellen en andere insecten” maakten tijdens een excursie naar het Rozenven kennis met de manier waarop wij in westelijk Noord-Brabant loopkeveronderzoek uitvoeren.³

Het onderzoek aan het Rozenven was kleinschalig en eenmalig. Dit artikel bevat de resultaten daarvan.

Rozenven (gemeenten Rosendaal en Rucphen) op 24 oktober 2025

Op verschillende plaatsen in Vlaanderen en in westelijk Noord-Brabant monitoren we loopkevers door middel van bodemvallen.

Loopkevers zijn een groep van kevers, die zich goed uit de voeten kunnen maken; veel soorten kunnen ook vliegen. Het zijn meestal vleeseters, die nagenoeg overal voorkomen. Ze zijn te herkennen aan hun draadvormige 11-ledige sprieten, lange poten en hun lichaamsbouw. Kenmerkend is ook dat het eerste segment van de achterpoten, de heupen, voorbij het eerste achterlijfssegment loopt. Behalve bij loopkevers komt dit alleen bij waterroofkevers (Dytiscidae) en schrijvertjes (Gyrinidae) voor.

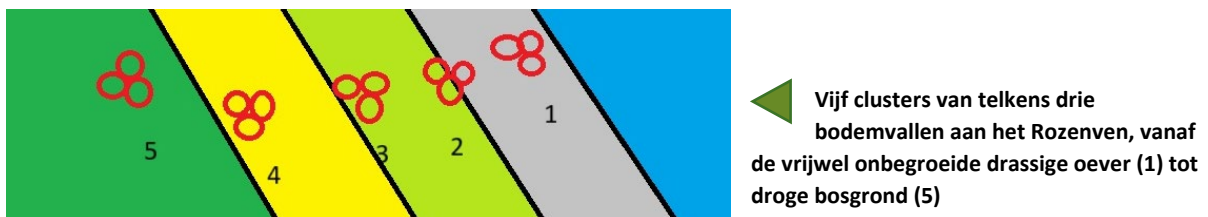
³ Het Rozenven maakt deel uit van het natuurgebied Visdonk en ligt ten zuiden van de bebouwde kom van Rosendaal gelegen. Het Rozenven ligt grotendeels binnen het grensgebied van de gemeente Rucphen.

Veel loopkevers prefereren een specifiek type habitat, dat per soort kan verschillen. Aspecten als voedselrijkdom, beschutting of juist zon geëxposeerd open zand, de aanwezigheid van een microklimaat, vocht, droogte, het type begroeiing of de afwezigheid daarvan, beschikbaarheid van het gewenste voedsel en grondsoort, zijn vaak soort-specifieke elementen. Het type biotoop zegt iets over de daar aanwezige loopkevers en andersom: veel soorten loopkevers zijn karakteristiek voor een bepaald biotoop. Aspecten als verdroging of successie zijn soms eerder te herkennen in veranderingen binnen de loopkeverfauna, dan in bijvoorbeeld wijziging van de samenstelling van de flora ter plaatse.

We boden de leden van de KNNV-biodiversiteitswerkgroep en de deelnemers van de door het IVN-Roosendaal verzorgde Workshop “Vlinders, libellen en andere insecten” een eerste kennismaking met loopkeveronderzoek aan.

We hadden daartoe op 3 mei 2025 langs de oever van het Rozenven een vijftal clusters van telkens drie plastic yoghurtbekers ingegraven, die als bodemval konden functioneren. De clusters stonden op één lijn haaks op de oever, elk cluster telkens op ongeveer een twee meter afstand van elkaar. In totaal werden op die manier in totaal dus vijftien bekertjes ingegraven. In elk van de bekertjes deden we wat zout water, waaraan een druppeltje afwasmiddel was toegevoegd. Argeloos voorbij wandelende kevers vielen in de beker, door de vloeistof onderin en de gladde rand van de beker was ontsnappen uitgesloten.

Omdat de clusters bodemvallen haaks op de waterlijn waren geplaatst, varieerde de biotoop waarin ze zich bevonden: van een natte en drassige oever geleidelijk overgaand in droge bosgrond.

Op 10 en 17 mei zijn die vijftien bodemvallen in aanwezigheid van de leden van de biodiversiteitswerkgroep, respectievelijk de deelnemers aan de IVN-cursus, geleegd. De onooglijk lijkende inhoud van de bekertjes, bestaande uit bladafval, zand, takjes en veelal zwarte, nauwelijks herkenbare loop- en andere kevertjes, werden verzameld en vervolgens thuis door ons met leidingwater gespoeld. Ongerechtigheden werden onder de binoculair verwijderd en de verzamelde insecten, vaak slechts enkele millimeters groot, per bodemvalcluster op alcohol bewaard en (veel) later stuk voor stuk op naam gebracht.

In totaal zijn in die twee weken 35 verschillende soorten kevers gevangen. Daaronder bevinden zich onder andere verschillende waterkevers (!), een spiegelkever, een kortschildkever, een bladhaantje, een snuitkever, een bladsprietkever, vijf soorten kniptorren en achttien soorten loopkevers.

Uiteraard zijn alle vangsten op waarneming.nl ingevoerd.

Clusters 1 en 2

De gradiënt van nat (clusters 1 en 2) naar droog (cluster 5) is ook duidelijk herkenbaar in de soortensamenstelling van de vangsten.

In de twee clusters bodemvallen in de drassige oever van het Rozenven bevonden zich zelfs verschillende kevers, die normaliter in het water rondzwemmen, zoals een drietal soorten waterroofkevers (Dytiscidae), of die langs de oever kruipen, zoals een roodpootwatertor (*Hydrobius fuscipes*) en een beekkever (*Dryops spec.*).

◀ Bepoederde waterroofkever (*Rhantus suturalis*). Rozenven, 3-17 mei 2025

Daar bevond zich ook een kortschildkevertje met een opvallend rood borststuk en korte, fraai metaalblauw glanzende dekvleugels, *Paederidus ruficollis*

Paederidus ruficollis. Rozenven, 3-17 mei 2025

Hoewel dit kortschildkevertje in ons land algemeen voorkomt op natte, onbegroeide oevers heeft nog niemand daarvoor een Nederlandse naam bedacht.

Vanzelfsprekend namen we hier ook verschillende loopkevers waar, die natte oevers ambiëren: zoals de zwarte moerasloper (*Oodes helopiodes*), de moeraszwartschild (*Pterostichus minor*), de moerasbos- of heidezwartschild (*Pterostichus rhaeticus*), de moerasoeverloopkever (*Elaphrus cupreus*), de glanzende snelloper (*Agonum emarginata*) en de grassnelloper (*Agonum muelleri*).⁴

Glanzende snelloper (*Agonum emarginatum*). Rozenven, 3-17 mei 2025

⁴ Met dank aan Jan Muilwijk voor het controleren Van de determinaties

Cluster 3

Wat verder verwijderd van het open water neemt de begroeiing toe. In het derde cluster bodemvallen kwamen we loopkevers tegen, die begroeiing op niet te droge grond prefereren, zoals het dwerggravertje (*Dyschirius globosus*), de kortnek (*Nebria spec.*) en de veelkleurige kielspriet (*Poecilus versicolor*).

▶ Veelkleurige kielspriet (*Poecilus versicolor*).
Rozenven, 3-17 mei 2025

Een opvallende verschijning hier was een forse lederslakkenloopkever (*Cychrus caraboides*). Dat is een vochtminnende soort, die vooral in bostypen en op vochtige heide leeft.

In het nachtelijk duister jaagt deze loopkever op slakken. De 14-20 mm grote kever eet zowel huisjes- als naaktslakken. Met zijn spitse snuit verdwijnt hij soms helemaal in de 'woning' van de huisjesslak.

▶ Liderslakkenloopkever
(*Cychrus caraboides*).
Rozenven, 3-17 mei 2025

De lederslakkenloopkever kan een duidelijk hoorbaar geluid produceren door het achterlijf langs een flens aan de zijkant van de binnenzijde van de dekschilden te wrijven. Verondersteld wordt dat dit een waarschuwingssignaal is, kort voordat de kever een zure verdedigingsstof afscheidt.

Cluster 4

Een fraai loopkevertje dat in het vierde cluster, de overgangszone van open gras naar loofbos, is gesignaleerd, is de smalhalssnelloper (*Oxypselaphus obscurus*). Deze loopkever wordt vooral in vochtige loofbossen en gemengde bossen waargenomen, maar komt ook voor op allerlei beschaduwde vochtige tot natte plaatsen, zoals moerassen met struweel en/of een anderszins rijke begroeiing en een goed ontwikkelde strooisellaag, vaak tussen vochtige bladeren.

Smalhalssnelloper (*Oxupselaphus obscurus*). Rozenven, 3-17 mei 2025

Daar, in de bodemvallen aan de rand van het bos, troffen we ook een heleboel landkokerjuffers

(*Enoicyla pusilla*) aan. Kokerjuffers zijn de larven van schietmotten, die met behulp van takjes, zandkorrels, schelpjes, enzovoort, afhankelijk van de soort, een kokertje bouwen, waarin de larven leven. De volwassen dieren staan bekend als schietmotten.

De landkokerjuffer is de enige kokerjuffersoort die op het land leeft en daar een kokertje uit zandkorrels opbouwt.

Landkokerjuffer (*Enoicyla pusilla*). Rozenven, 3-17 mei 2025

De larve van deze kokerjuffer leeft in vochtige bosbodems van gevallen bladeren, die ze in stukjes knipt. Ook ander plantaardig afval, mos en/of algen wordt gegeten. In de zomer verpopt de larve zich en in augustus komen ze als volwassen schietmot tevoorschijn. De volwassen vrouwtjes, die niet kunnen vliegen, zijn een kort leven beschoren. Als volwassen insect leven ze ongeveer vijf dagen. De volwassen mannetjes kunnen wel vliegen en hebben een levensverwachting van veertien dagen.

In dat vierde cluster bodemvallen, hoog en droog en verder van het Rozenven verwijderd, troffen we ook veel bronzen dwerglopertjes (*Syntomus foveatus*) aan: kleine kevertjes, 3,1-3,8 mm groot. Bronzen dwerglopertjes komen in ons land algemeen verbreid voor en houden van droge zandgronden met een over het algemeen spaarzame, mozaïekachtige vegetatie, vaak met struikheide en grassen.

Cluster 5

Ons laatste observatiepunt, het cluster van drie bodemvallen in droge bosgrond, leverde geen enkele loopkever op. In plaats daarvan vingen we daar dan weer wel veel kniptorren.

Meer weten over loopkevers op Visdonk? Raadpleeg ons verslag van vijf jaar onderzoek naar loopkevers en wantsen op 'nieuwe natuur' op Visdonk: <https://roosendaal.knnv.nl/kennisbank/vijf-jaar-onderzoek-naar-loopkevers-en-wantsen-op-nieuwe-natuur-aan-de/>

Loop- en waterkevers uit bodemvallen langs het Rozenven (natuurgebied Visdonk, Roosendaal) 3-17 mei 2025		Clusters bodemvallen				
		1	2	3	4	5
Waterroofkevers (Dytiscidae)						
zijrandwaterroofkever	<i>Hydaticuys seminiger</i>		2			
	<i>Liopterus haemorrhoidalis</i>		1			
bepoederde waterroofkever	<i>Rhantus suturalis</i>	1				
Spinnende waterkevers (Hydrophilidae)						
roodpootwatertor	<i>Hydrobius fuscipes</i>	1	1			
Beekkevers (Dryopidae)						
beekkever onbekend	<i>Dryops spec.</i>	1				
Loopkevers (Carabidae)						
moerasbontloper	<i>Acupalpus dubius</i>	1			1	
gewone roosdkruin	<i>Anisodactylus binotatus</i>		3			
glanzende snelloper	<i>Agonum emarginata</i>		3			
grassnelloper	<i>Agonum muelleri</i>	8				
zespunrtsnelloper	<i>Agonum sexpunctatum</i>	1	1	1		
gewone viervlekpriemkever	<i>Bembidion tetracolum</i>	1				
lederslakkenloopkever	<i>Cychrus caraboides</i>			1		
dwergravertje	<i>Dyschirius globosus</i>			2		
moerasoeverloopkever	<i>Elaphrus cupreus</i>	1				
zandkruiper	<i>Harpalus tardus</i>		1			
gewone kortnek	<i>Nebria brevicollis</i>			2		
heidekortnek	<i>Nebria salina</i>			1		
zwarte moerasloper	<i>Oodes helopiodes</i>	2				
smalhalssnelloper	<i>Oxypselaphus obscurus</i>				1	
veelkleurige kielspriet	<i>Poecilus versicolor</i>		4	4	1	
moeraszwartschild	<i>Pterostichus minor</i>	5				
moerasbos-/heidezwartschild	<i>Pterostichus rhaeticus</i>	11		1		
bronzen dwergloper	<i>Syntomus foveatus</i>				5	
bronzen snuitkever	<i>Strophosoma melanogrammum</i>					2

Geraadpleegde literatuur:

- Drost, M.P., H.P.J.J. Cuppen, E.J. van Nieuwkerken & M. Schreijer, 1992: De Waterkevers van Nederland
- Higler, I.W.G., 2008: Een kokerjuffer op het droge. In: Kleukers, R., M. Berg en W. van Strien (red.), *Passie voor kleine beestjes, 33,3 jaar European Invertebrate Survey – Nederland*. EIS Leiden, 54-55
- Jeuniaux, Ch., 1996: *Faune de Belgique. Élatérides (Elateridae)*. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique

- Krediet, A. & K. Verhoogt, 2017: *Determinatietabel voor Nederlandse Kniptorren*. Jeugdbondsuitgeverij
- Muilwijk, J., R. Felix, W. Dekoninck & O. Bleich, 2015: *De loopkevers van Nederland en België (Carabidae)*. Entomologische Tabellen 15. Supplement bij Nederlandse Faunistische Mededelingen
- Tempelman, D., K. Lock, M.J. Sanabria, C. Zuyderduyn & B. Koene, 2022: *De Schietmotten van de Benelux (Trichoptera)*. Entomologische tabellen 14 (Supplement bij Nederlandse Faunistische Mededelingen)
- Turin, H., 2000: *De Nederlandse loopkevers, verspreiding en oecologie (Coleoptera: Carabidae)*. Nederlandse Fauna 3). Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

Slakkenaaskever (*Phosphuga atrata*) uit cluster 4 aan het Rozenven

Metcalfa pruinosa, een invasieve cicade

Willemein Poot

Kennismaking

Deze zomer fietsten wij langs de Donau van Passau (Duitsland) naar Boedapest (Hongarije). In Wenen (Oostenrijk) brachten wij een bezoekje aan een park. Ik zag daar onder andere een vijgenboom (*Ficus carica*) staan in een soort groentetuin. Aangezien in de omgeving van Delft de vijgenskeletteermot (*Choreutis nemorana*) de laatste tijd enorm is toegenomen, stelde in een klein onderzoekje in om vast te kunnen stellen of deze mot ook in deze boom zat. Ik zag niet het fijne rag dat de rupsjes van deze vlinder op de bovenzijde van het blad maken om zich daaronder te verschuilen en zich vol te eten.

Vijgenskeletteermot (*Choreutis nemorana*)

In plaats daarvan zag ik aan de onderzijde van de bladeren grof wit spinsel van ongeveer vijf cm doorsnee. In het spinsel zat een vervellingshuidje van een mij onbekende larve. Ik zag vervolgens wittige beestjes op de takken zitten. Ze hadden een vorm die mij aan spuugbeestjes of schuimcicaden (*Philaenus spumarius*) deed denken. *Observation.org* (waar *waarneming.nl* deel van uitmaakt) gaf niet gelijk de oplossing. Met enig speurwerk kon ik de beestjes op naam brengen: *Metcalfa pruinosa*.

Het was een mij totaal onbekend beestje, maar dat komt meer voor, dus dat is niet zo verwonderlijk. Ik zocht in *waarneming.nl* naar de verspreiding van dit insect in Nederland.

Ik zag dat er één *Metcalfa pruinosa* vrouwtje op 31 juli 2025 door Bram Eikelboom in *waarneming.nl* bij Arnhem was ingevoerd. Het was de eerste in Nederland, dus er is nog geen Nederlandse naam.

Uit Noord-Amerika

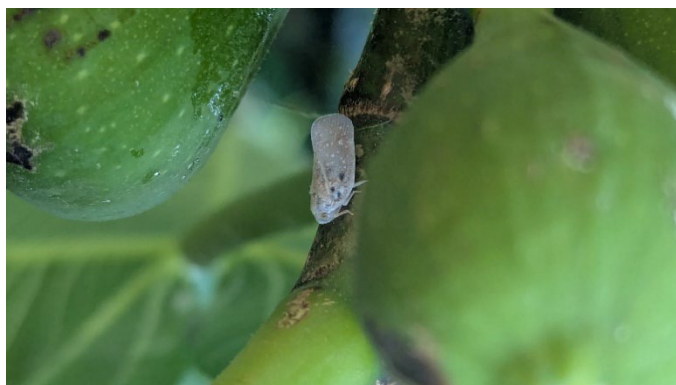
Het insect, een cicade, is in Europa een exoot. Hij komt uit Noord-Amerika en is daar inheems. Het beestje heeft in het Engels de naam: '*citrus flatid planthopper*'.

Het is een insectensoort uit de familie Flatidae. De soort werd voor het eerst beschreven door de Amerikaanse entomoloog, concholoog en herpetoloog Thomas Say in 1830.

Europa

Deze cicade werd rond 1980 in Italië aangetroffen en is van daaruit verder Europa ingetrokken. Hij komt tegenwoordig voor in onder andere: Oostenrijk, Frankrijk, Spanje, Portugal, Italië, Hongarije, Groot-Brittannië, Roemenië, Slovenië, Slowakije, Polen, Duitsland, Zwitserland en Moldavië. In België zijn er dit jaar (2025) ook diverse exemplaren aangetroffen, onder andere in Leuven. Verder komt hij nu ook voor in Zuid-Korea. In China is onderzoek gedaan om een inschatting te maken of de soort zich onder veranderende klimatologische omstandigheden naar (delen van) China kan oprukken.

Metcalfa pruinosa, cicade, imago op vijg,
Oostenrijk

Soortbeschrijving

Volwassen exemplaren kunnen een lengte bereiken van 5,5–8 mm en een breedte van 2–3 mm. Nimfen kunnen een lengte bereiken van ongeveer 3,2 mm.

De kleur van volwassen exemplaren kan variëren van bruin tot grijs.

De nimfen worden vaak met een blauwachtig witte

epicuticulaire was bedekt.⁵ Hun kleur

varieert van witachtig tot lichtgroen, met relatief grote plukjes witte was op het achterlijf.

Opvallend aan de imago's, vind ik, de grote samengestelde ogen die geel zijn.

De imago's zijn goede vliegers en kunnen goed springen. Mijn ervaring is dat de imago's zich liever lopend uit de voeten maken, door zich bijvoorbeeld bij naderend gevaar naar een andere zijde van de tak te bewegen.

De monddelen van de cicade zijn aangepast om te prikken en te zuigen. Wanneer ze zich voeden met sap, stoten ze overvloedige suiker uit in de vorm van honingdauw. Dit trekt bijen aan, die het omzetten in honing.

De trapeze vormige voorvleugels worden verticaal gehouden en bedekken het lichaam wanneer het insect in rust is. De voorste vleugels hebben geaderde ribbencellen en verschillende karakteristieke witachtige vlekken. De achterste tibiae hebben meestal twee laterale stekels naast de andere stekels aan de top.

⁵ epicuticulaire was is een natuurlijk gevormd functioneel materiaal dat een laagje vormt op het buitenste oppervlak van planten en het exoskelet van insecten als bescherming tegen ongunstige omgevingsomstandigheden, zoals UV-zonnestraling, ongecontroleerd waterverlies en microbiële aanvallen.

Voortplanting

De soort produceert één generatie per jaar. Volwassen exemplaren paren in de nacht in de herfst. De vrouwtjes leggen ongeveer 100 eieren, meestal in de schors van waardplanten. De eieren overwinteren en komen de volgende lente uit. De nimfen hebben ongeveer negen weken nodig om volwassen te worden. De imago's leven circa twee maanden; zij worden voornamelijk in de zomer en herfst gezien, wanneer ze zich in groepsverband voeden met sap van houtachtige planten.

Waardplanten

Metcalfa pruinosa is polyfaag en voedt zich met een verscheidenheid aan plantensoorten.

Waardplanten zijn onder meer esdoorn (*Acer*), berk (*Betula*), es (*Fraxinus*), walnoot (*Juglans*), eik (*Quercus*), acacia (*Robinia*), linde (*Tilia*), iep (*Ulmus*), rhododendron (*Azalea*), sneeuwbal (*Viburnum*) en Magnolia.

Ze leven ook op/van landbouwgewassen zoals druiven, citrusvruchten, abrikozen, perziken, bramen en frambozen. Een complete lijst met waardplanten (en diverse foto's) vindt je op:

<https://bladminieerders.nl/parasites/animalia/arthropoda/insecta/hemiptera/fulgoromorpha/flatidae/flatinae/nephesini/cryptoflatina/metcalfa/metcalfa-pruinosa/?lang=nl>

Doordat zij zich voeden met plantensappen van onder andere akkerbouwgewassen en sierteelt zijn zij geen vrienden met akkerbouwers en plantenkwekers. Zij vinden dat deze insecten (ernstige) schade aan akkerbouwgewassen en sierplanten veroorzaken, door sap te zuigen uit bladeren en twijgen.

Natuurlijke vijand

Er is in ieder geval één vijand van deze beestjes bekend, de vliesvleugelige *Cheiloneurus boldyrevi* uit de familie Encyrtidae, een parasitaire wespje.

De wetenschappelijke naam van dit wespje is voor het eerst geldig gepubliceerd in 1978 door Trjapitzin & Agekyan.

Deze *Cheiloneurus boldyrevi* werd in 1978 aangetroffen in een malaiseval in de Kaaistoep (Tilburg) en later door een specialist gedetermineerd.

Vestiging

Of de soort zich definitief in Nederland gaat vestigen is nog niet bekend, maar niet ondenkbaar. De tijd zal het leren.

Geraadpleegd

- Peeters, Th., A. van Eck & M.-C. van de Wiel (rtd.), Natuurstudie in De Kaaistoep. Verslag over 2023 29e onderzoeksjaar
- wikipedia (Engels)
- www.bladminieerders.nl
- www.waarneming.nl
- www.observation.org
- www.gbif.org/academic.oup.com
- www.treedoctor.nl

Dooie doodgravers

**Willemein Poot en
Michel van Adrichem**

Vlak bij onze woonplaatsen ligt het Woudse bos. Hier gaan wij nogal eens samen naar toe. Michel stort zich meestal op alles wat vliegt en Willemein speurt naar ander klein grut. In het bos vinden wij met enige regelmaat afval dat door anderen is achtergelaten. Wij zorgen dat dit afval in een afvalbak terecht komt. Begin september 2025 vonden wij een 0,5 l bierblik. In het blik zat nog vocht (restant bier?) en het stonk enorm. Om niet met de stank rond te lopen goot Willemein het vocht eruit, waarbij met het vocht enkele halfvergane naaktslakken meekwamen. Michel spoelde het blikje verder om in de sloot. Hierbij kwamen behalve nog meer ontbindende naaktslakken ook vier doodgravers (*Nicrophorus spec.*) uit het blik.

Van naaktslakken is bekend dat zij op bier afkomen. Menig moestuinier maakt gebruik van vallen met bier om de slakken uit de buurt van de smakelijke groente te houden. De eerste slakken zullen op de bierlucht zijn afgekomen en zijn jammerlijk verdronken in het vocht. Of alle naaktslakken op de bierlucht zijn afgekomen is de vraag. Naaktslakken zijn immers ook opruimers die we regelmatig bij platgereden soortgenoten vinden. De verterende dode naaktslakken hebben blijkbaar een lucht verspreid die de doodgravers heeft gelokt. Zij zijn door de kleine opening het blik ingekropen en zaten daarna in de val. Of de doodgravers zijn verdronken is niet duidelijk. Doodgravers zijn goede vliegers maar zij kunnen door de kleine drinkopening het blik niet vliegend verlaten. Door de gladde binnenkant van het blik hebben zij blijkbaar geen grip op de wand van het blik waardoor ze er ook niet lopend uit kunnen. Duidelijk is in ieder geval dat ze uiteindelijk jammerlijk het loodje hebben gelegd. Het is natuurlijk wel heel vervelend als dieren door doordacht of ondoordacht achtergelaten afval van mensen het leven laten. Tot onze grote ergernis staat in dit specifieke geval binnen een straal van vijftien meter ook nog eens een afsluitbare vuilnisbak.

De doodgravers zagen er nog gaaf uit. Michel wilde ze opprikken en verzamelde de beestjes. Alleen de lucht was niet te harden en deze was na enkele dagen nog niet verdwenen. De dode kevers zijn daarom in de tuin gelegd en verder aan de natuur overgelaten. Jammer, ze waren zo mooi! Normaal fotografeert Michel alle kanten van de insecten voor zover levende exemplaren dit toelaten. Deze keer is hij dit echter vergeten.

Beeldherkenning van Waarneming.nl geeft met 100% zekerheid de krompootdoodgraver (*Nicrophorus vespillo*) maar het is de vraag of dit juist is. Het belangrijkste determinatiekenmerk, de kromme scheen van poot 3, blijkt niet duidelijk uit de foto's. Daarbij heeft beeldherkenning het zeker niet altijd bij het rechte eind. Wel is de krompootdoodgraver een algemene soort en wat dat betreft wellicht een logische uitkomst.

Doodgravers zijn niet alleen mooi om te zien, ze behoren ook tot een van de weinige soorten insecten die zich actief bekommeren om hun nageslacht en daarom broedzorg verlenen. Een mannetje zoekt naar een kadaver met zijn goede reukvermogen, en scheidt vervolgens lokstoffen voor de vrouwtjes af door het achterlijf in de lucht te steken. Het komt ook voor dat een groepje kevers het aas (een vogel of muis) begraaft. De kevers zijn hiervoor uitgerust met een stel stevige

graafpoten. Het kadavertje wordt in een ronde kamer begraven, waarna het vrouwtje een zijgangetje graaft en in een speciaal kamertje de tientallen eitjes afzet. Het aantal eitjes wordt door haar bepaald op grond van de hoeveelheid voedsel.

Ondertussen wordt het kadaver door de kever vermalen tot een aasbal na het verwijderen van de huidschilfers en de larven, die al ter plaatse zijn. De aasbal wordt verpakt in een laag antibiotisch slijm.

De eitjes komen binnen een week uit, waarna de larven door de gang naar het aas kruipen. Ze worden opgewacht door de moeder die ze door middel van stridulatie lokt met kleine tjirpgeluidjes. De eerste tijd leven de larven van door de moeder voorverteerd voedsel. Zij voedt de jonge larven door hen eten uit haar mond in die van haar larven te stoppen. De grotere larven kunnen zelf eten. De moeder verlaat haar nageslacht op het moment dat zij zelf kunnen eten. Ze gaat dan opzoek naar een nieuw kadaver.

Na ongeveer een week verlaten de larven het kadaver en verpoppen in de grond. De poppen komen in hetzelfde jaar al uit en er kunnen zich in meerdere generaties per jaar ontwikkelen

De verdronken mestkevers (*Nicrophorus* sp.)

Stichting Saxifraga

Jan van der Straaten

Stichting Saxifraga is een netwerk van meer dan 150 Europese natuurfotografen uit 17 landen, die zich ten doel stelt het behoud van de Europese biodiversiteit te stimuleren en te faciliteren. Dit doet zij door gratis hoogwaardige natuurfoto's aan te bieden.

Op de website www.freenatureimages.eu zijn deze foto's in lage resolutie van Europese dieren, planten en landschappen beschikbaar voor PowerPoint-presentaties, nieuwsbrieven, websites en alle digitale toepassingen. Bezoekers mogen deze foto's gratis downloaden als ze worden gebruikt voor natuurbescherming en educatie, op voorwaarde dat ze *Saxifraga* en de naam van de fotograaf vermelden.

De beelden worden vaak gebruikt door allerlei organisaties in Nederland en daarbuiten zoals De Levende Natuur, Princeton University Press, Natura (KNNV), Nature Today, University of Dundee, Natuurmonumenten, Uitgeverij KNNV, Natuurpunt en LPO (Franse vogelbescherming).

De gebruiksvoorwaarden volgens 'Creative Commons' (<https://creativecommons.org/licenses/>) volgen de voorwaarden beschreven in 'CC BY-NC-SA'. Downloads voor commerciële doeleinden zijn altijd strikt verboden.

In een periode van dertig jaar is een uitgebreide beeldbank van Europese landschappen, planten- en diersoorten opgebouwd. Van een groot deel van sommige groepen, zoals vaatplanten, vogels en vlinders, beschikken we over uitstekende afbeeldingen. Het aantal ongewervelde diersoorten in Europa is echter zo groot dat we slechts van een klein deel daarvan foto's hebben. Daarom komen we graag in contact met goede fotografen van ongewervelde diersoorten die bereid zijn hun foto's te laten opnemen in de Saxifraga-collectie. In dat geval blijft het auteursrecht bij de fotograaf en gaat niet naar Saxifraga.

Heeft u interesse? Stuur dan een e-mail naar saxifraga@xs4all.nl.

Met vriendelijke groeten,

Jan van der Straaten
Stichting Saxifraga
Jan Tinbergenlaan 95
5056 WE Berkel-Enschot
06-53967416

Zomerkamp LIW Putten 2025

Hans van Helden (waarnemingen)
Ati Vijge (foto's)

22 augustus

Putten – Krachtighuizen ⁶	
<i>Bruine winterjuffer - Sympecma fusca</i>	1 imago, gezien
<i>Groene schildwants - Palomena prasina</i>	1 larve/nimf, klopnet
<i>Gewone smallijf - Stenodema laevigata</i>	1 imago, klopnet
<i>Zuidelijke stofuil - Hoplodrina ambigua</i>	1 imago, lichtval
<i>Gele eenstaart - Watsonalla binaria</i>	1 imago, lichtval

23 augustus

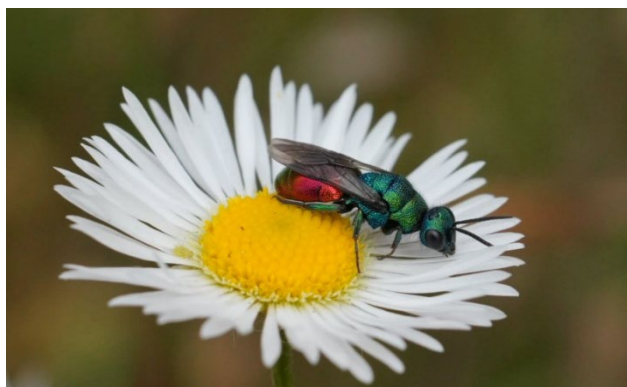
Nunspeet - Mosterdveen

ananas- en knikkergal

bijenwolf

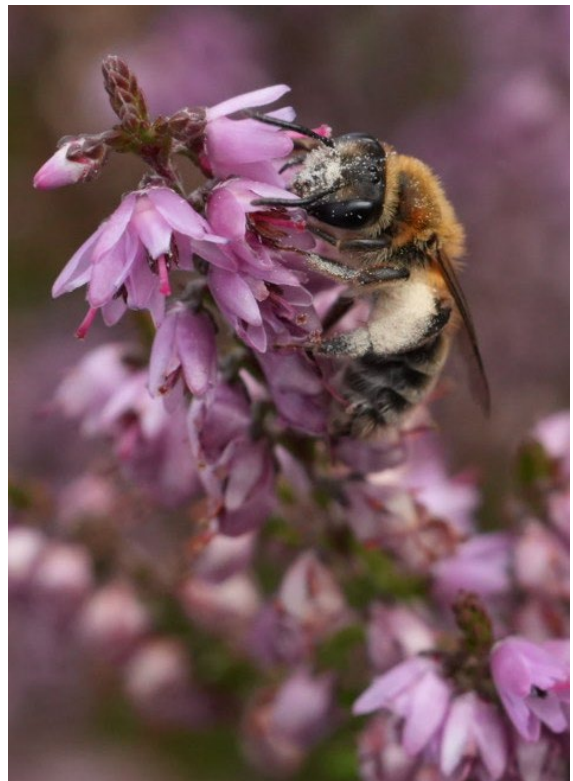

⁶ Waarnemingen Hans van Heiden met hyperlinks naar Waarneming.nl

goudwesp

rupspauwoogpijlstaart

gewone spikkelspanner

heidezandbij

roodpootschildwantsen

Slakrups

wapemndragers

Putten - Groot Ark en Kuiten

<i>Gewone roofvlieg - Tolmerus atricapillus</i>	1 imago, foeragerend, gezien
<i>Rankende helmbloem - Ceratocapnos claviculata</i>	1 bloeiend, veldwaarneming
<i>Koolmotje - Plutella xylostella</i>	1 imago, andere val
<i>Zwartvlekgrasmot - Agriphila inquitatella</i>	1 imago, gezien
<i>Campopleginae indet.</i>	1 imago, gezien
<i>Heidezandbij - Andrena fuscipes</i>	1 imago, gezien
<i>Roestbruine kromlijf - Sicus ferrugineus</i>	1 imago, gezien
<i>Blinde bij - Eristalis tenax</i>	1 imago, gezien
<i>Gewone pendelvlief - Helophilus pendulus</i>	1 imago, gezien
<i>Bosbandzweefvlief - Syrphus torvus</i>	1 imago, gezien
<i>Varenrouwmug - Sciara analis/hemerobioides</i>	1 gezien
<i>Heidezandbij - Andrena fuscipes</i>	1 imago, foeragerend, gezien
<i>Sikkelsprinkhaan - Phaneroptera falcata</i>	1 imago, gezien
<i>Kleine vuurvinder - Lycaena phlaeas</i>	1 imago

<i>Sikkelsprinkhaan - Phaneroptera falcata</i>	2 imago, gezien
<i>Voorjaarsmestkever - Trypocopris vernalis</i>	1 imago, gezien
<i>Bosmestkever - Anoplotrupes stercorosus</i>	1 imago, gezien
<i>Gewone roofvlieg - Tolmerus atricapillus</i>	1 imago, gezien
<i>Doodskopzweefvlieg - Myathropa florea</i>	1 imago, foeragerend, gezien
<i>Heidezandbij - Andrena fuscipes</i>	1 imago, foeragerend, gezien
<i>Heizijdebij - Colletes succinctus</i>	1 imago, foeragerend, gezien
<i>Bijenwolf - Philanthus triangulum</i>	1 imago, foeragerend, gezien
<i>Kruisspin - Araneus diadematus</i>	1 imago, foeragerend, gezien
<i>Menuetzwefvlieg - Syrirta pipiens</i>	1 imago, foeragerend, gezien
<i>Roestbruine kromlijf - Sicus ferrugineus</i>	1 imago, gezien
Putten - Kleine Ark / Peppelerweg e.o.	
<i>Urntjeswesp onbekend - Eumenes spec.</i>	1 imago, dood, gezien
Garderen - 't Sol	
<i>Drieband-zwartpalp - Mystacides longicornis</i>	1 imago, op laken
<i>Langspriet-langsprietje - Oecetis ochracea</i>	1 imago, op laken
<i>Zuidelijke stofuil - Hoplodrina ambigua</i>	1 imago, op laken
<i>Gevlekt rennertje - Ecnomus tenellus</i>	1 imago, op laken
<i>Bonte worteluil - Agrotis vestigialis</i>	1 imago, op laken
<i>Vlekpoot - Callicorixa praeusta</i>	1 imago, op laken
<i>Oranje dwergspanner - Eupithecia icterata</i>	1 imago, op laken
<i>Dennenpijlstaart - Sphinx pinastri</i>	1 imago, op laken
<i>Zwarte-c-uil - Xestia c-nigrum</i>	1 imago, op laken
<i>Open-breedbandhuismoeder - Noctua janthe</i>	1 imago, op laken

<i>Gerimpelde spanner - Macaria liturata</i>	1 imago, op laken
<i>Grote worteluil - Agrotis ipsilon</i>	1 imago, op laken
<i>Knopsprietje - Myrmeleotettix maculatus</i>	1 imago, op laken
<i>Micropeza lateralis</i>	1 imago, op laken
<i>Zwartvlekgrasmot - Agriphila inquitatella</i>	1 imago, op laken
<i>Grijze stipspanner - Idaea aversata</i>	1 imago, op laken
<i>Schijn-nonvlinder - Panthea coenobita</i>	1 imago, op laken
Putten - Oldenaller - Deuverden	
<i>Agaatvlinder - Phlogophora meticulosa</i>	1 imago, op smeer

24 augustus

Putten - Deuverden

goudhaaruil

peper- en zoutvlinder

Putten - Oldenaller - Deuverden	
<i>Heidesabelsprinkhaan - Metrioptera brachyptera</i>	1 imago, gezien
<i>Metellina spec.</i>	1 gezien
<i>Tweedoornsmalijf - Stenodema calcarata</i>	1 gezien
<i>Lieveling - Timandra comae</i>	1 imago, gezien
<i>Gewone pendelvlief - Helophilus pendulus</i>	2 imago, in copula, gezien

<i>Klein geaderd witje - Pieris napi</i>	1 imago, foeragerend, gezien
<i>Landkaartje - Araschnia levana</i>	1 imago, foeragerend, gezien
<i>Strontvlieg - Scathophaga stercoraria</i>	1 imago, gezien
<i>Grauwe schildwants - Rhaphigaster nebulosa</i>	1 larve/nimf, zonnend, gezien
<i>Zuringrandwants - Coreus marginatus</i>	1 imago, zonnend, gezien
<i>Heidehaantje - Lochmaea suturalis</i>	1 imago, klopscherm
<i>Europese hoornaar - Vespa crabro</i>	1 imago, gezien
<i>Menuetzwefvlieg - Syrirta pipiens</i>	1 imago, foeragerend, gezien
<i>Wespspin - Argiope bruennichi</i>	1 imago, gezien
<i>Zuidelijk spitskopje - Conocephalus fuscus</i>	1 imago, gezien
<i>Lygus spec.</i>	1 imago, gezien
<i>Luipaardlichtmot - Nomophila noctuella</i>	1 imago, gezien
<i>Moerassprinkhaan - Stethophyma grossum</i>	1 imago, gezien
<i>Klein koolwitje - Pieris rapae</i>	1 imago, gezien
<i>Grote groene sabelsprinkhaan - Tettigonia viridissima</i>	1 imago, gezien
<i>Pluimvoetbij - Dasypoda hirtipes</i>	1 imago, dood, gezien
<i>Hooibeestje - Coenonympha pamphilus</i>	1 imago, gezien
<i>Gewone koekoekshommel - Bombus campestris</i>	1 imago, foeragerend, gezien
<i>Grote groene sabelsprinkhaan - Tettigonia viridissima</i>	1 imago, gezien
<i>Bont zandoogje - Pararge aegeria</i>	1 imago, zonnend, gezien

▼
hoornaarofvlieg

▲
rups kameeltje

▼
rups witvlakvlinder

Natuurtuin de Zandkamp in Ermelo

Adrie van Dam

Het is vandaag zondag 24 augustus 2025, alweer de laatste dag van het LIW-weekend, met nog één excursie te gaan.

Met z'n drieën, Agaat, Grietje en Adrie, rijden we in een kort ritje naar Ermelo, naar de Natuurtuin de Zandkamp. De tuin ligt wat verborgen achter een bomenstrook. Een aardige vrouw wijst ons de weg: bij die grote mast en dan drie bomen verder is er links een ingangetje. Goed dat we het even gevraagd hebben, anders hadden we het niet gevonden.

Via een smal pad komen we bij een vijver met parkeenden die, zodra ze ons zien, tussen de waterplanten aan komen zwemmen in de veronderstelling dat ze gevoerd gaan worden. Nee, daar komen we niet voor. De vijver biedt geen verrassingen qua libellen en we vervolgen het pad. Via een trappetje komen we op een dijkje en hebben zicht op een bloemrijk veld. "Er vliegt hier van alles", hoor ik Agaat zeggen. Ja, hier komen we voor.

De natuurtuin is een plantentuin met peen, boerenwormkruid, verschillende toortsoorten, lente-asters, guldenroede, wilde marjolein en gele composieten. Verschillende paadjes lopen tussen de kleurrijke planten. Het is nog vroeg, de zon begint al aardig door te komen: het gonst van vliegende bedrijvigheid. Gisteren hebben we in Mosterdveen nauwelijks vlinders gezien, maar hier vliegen ze volop. Verschillende soorten witjes, boomblauwtjes, kleine vuurvlieder en vooral veel landkaartjes. Je kunt ze volop fotograferen op verschillende planten, dus in steeds verschillende kleurencombinaties. Van de zweefvliegen zien we vooral de blinde bij en de doodskopzweefvlieg.

Aan de zijkant van de tuin staat een bordje met "Bzzzzz-halte van de Honingbij", op deze plek staan een aantal bijenkasten. Met Grietje hebben we het over het effect van bijenkasten bij een heemtuin en welke gevolgen die hebben voor wilde bijen. We zien van de wilde bijen alleen de pluimvoetbij.

Als de zon goed doorbreekt, komen ook de wantsen tevoorschijn. Opvallend is dat de pyamaschildwants een bijzondere voorkeur voor peen lijkt te hebben en in het zogenaamde vogelnestje van zaadjes verschuilt.

Pyamaschildwants (*Graphosoma oitalicum*)

Het zuidelijk spitskopje zit op de wilde cichorei en een wespspin heeft een flinke prooi te pakken.

Van alle insectensoortgroepen hebben we wel een aantal soorten voorbij zien gaan. Echt spectaculaire soorten zoals gisteren in Mosterdveen hebben we niet gezien, het was vooral genieten.

Na verschillende rondjes door de tuin gelopen te hebben, waarbij we steeds weer andere insecten zien, eten we op een van de bankjes in de schaduw onze boterhammen en genieten nog even van de stilte die hier in het kleine bloemenparadijsje heerst. En dan is het tijd om weer op huis aan te gaan. Alle drie zijn we het erover eens dat het weer een leuk weekend is geweest, we het getroffen hebben met het weer en daardoor ook weer veel soorten hebben kunnen zien. De komende week kan de napret beginnen met het bekijken van de foto's: wat we allemaal gezien hebben en deze op naam te brengen. Het mooiste insect in de Zandkamp voor mij was de eenhoornige snoerhalskever, een keversoort die ik nog niet eerder gezien had.

Eenhoornige snoerhalskever (*Notoxus monoceros*)

Is het grote snuittordoder of Grote snuittordoder?

Koos van Brakel

*Er is nogal wat verwarring over de vraag of planten- en dierennamen met een hoofdletter of met een kleine letter moeten beginnen. Ik kon me herinneren dat planten- en dierennamen op een paar uitzonderingen na met een kleine letter beginnen en heb voor alle zekerheid het **Genootschap Onze Taal** hierover geraadpleegd en die zegt hierover het volgende:*

Kleine letter

Dieren- en plantennamen worden in algemene teksten met kleine letters geschreven: *geranium, hond, das, hagedis, monnikskap, ooievaarsbek, begonia, hortensia, rode beuk, grove den*, etc. Voor plantenfamilies geldt hetzelfde: *haagbeukfamilie, begoniafamilie, papaverfamilie*, etc.

Ook als de aanduiding een afleiding is van een aardrijkskundige naam of een samenstelling ermee, krijgt de naam een kleine letter: *barnevelder, galapagos-schildpad, hollander, lotharinger, nijlpaard, shetlander, yorkshireterriër*, etc.

Hetzelfde geldt voor vernoemingen naar een persoon: *przewalskipaard, paterdavidshert, jackrussellterriër, jack russell*.

Wel een hoofdletter

Een hoofdletter komt **alleen** in de volgende gevallen voor:

Als in de planten- of dierennaam een aardrijkskundige naam als bijvoeglijk naamwoord zit: *Amerikaanse eik, Deense dog, Drentse heideschapen, Duitse herder, Friese staander, Guinees biggetje, Kaukasisch vergeet-mij-nietje, Mechelse herder, Vlaamse gaai*, etc.

En aan het begin van de wetenschappelijke benaming van een plant of dier: *Aconitum henryi, Geranium sanguineum, Malus domestica, Meles taxus, Mustela putorius, Talpa europaea*, etc. Ook diernamen die beginnen met de bezitsvorm van de naam van de ontdekker: *Cetti's zanger, Darwins nandoe, Temmincks strandloper*.

Vakteksten

In vakteksten, zoals in een dieren- of plantengids, wordt voor Nederlandse namen soms ook de Latijnse conventie gehanteerd, dat wil zeggen dat elke dieren- of plantennaam met een hoofdletter begint: *Kleine vos, Gele lis*. Dit heeft als voordeel dat duidelijk is of kleuraanduidingen of woorden als kleine en grote deel uitmaken van de naam of niet. Hoofdletters verderop in de naam zijn in het Nederlands niet nodig: *Kleine plevier, Paarse dovenetel, Gewoon duizendblad*.

In 'gewone' teksten heeft deze conventie niet de voorkeur.

*Ook heb ik als controle de volgende bladen even doorgebladerd: Vogels, Natura, Vlinders, Entomologische berichten. En inderdaad beginnen in deze bladen **brede orchis, oostelijke witsnuitlibel en staartmees** met een kleine letter en **Hollandse iep** en **Nyctalus noctula** met een hoofdletter.*

Knopig helmkruid en haar bezoekers

Koos van Brakel

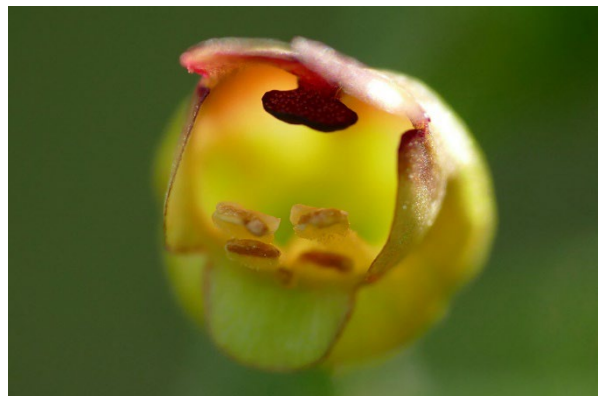

Dat je ook in je eigen tuin interessante waarnemingen kan doen had ik al beschreven in de vorige twee *Veelpoten*. Soms hoeft je hiervoor niet ver te gaan, gewoon in je eigen tuin. Zowel de bosandoorn en de vuilboom hebben interessante bezoekers. Deze keer wil ik iets vertellen over mijn waarnemingen op knopig helmkruid.

Knopig helmkruid (*Scrophularia nodosa*) is bepaald geen opvallende plant en wordt vaak ten onrechte aangezien als onkruid. Maar ga er maar eens voor zitten en dat doe je eerder in je eigen tuin. Dan zie je mooie kleine bloempjes die druk bezocht worden door bijen, hommels, wespen en zweefvliegen. En dat niet alleen, het is vooral de waardplant van een van de leukste kevertjes die ik ken, namelijk de **donkere helmkruidbladschaver** (*Cionus tuberculosus*). Een snuitkevertje van nog geen halve cm groot en hij verradt zijn aanwezigheid doordat je in de bladeren kleine gaatjes ziet.

Knopig helmkruid (*Scrophularia nodosa*)

Bloempje knopig helmkruid

Een paar jaren geleden groeiden in onze tuin heel spontaan een paar knopige helmkruidplanten, zomaar tussen de tegels. Maar helaas geen snuitkevers te zien, die zag ik wel in de Pluk- en moestuin van het Landgoed Bredius (Woerden), dus heb ik er op goed geluk een paar meegenomen. Overigens

merkwaardig dat het **knopig helmkruid** daar vooral langs de oever van de sloot groeide en in onze tuin uitgerekend alleen omhoogkwam tussen de tegels, terwijl er genoeg tuin aanwezig is. Eigenlijk een beetje de omgekeerde wereld, je haalt toch geen insecten om van je tuinplanten te eten, maar het was de moeite waard om het verloop fotografisch vast te leggen. Al gauw zag ik hier en daar wat gaatjes in de bladeren ontstaan en dan weet je dat ze hun plekje gevonden hadden. En dat het zowel mannetjes als vrouwtjes waren, bleek later toen ik een soort kleine slakjes ontdekte, ook die maakten kleine gaatjes in de bladeren. Die slakjes begonnen te groeien en al gauw zag je iets dat op keverlarven leek. Ze aten niet alleen van de bladeren maar ook van de knoppen.

Dan zie je de larven groter worden en ook van kleur veranderen, hier en daar verschijnen cocons en zijn de eerste kevertjes uitgeslopen. De eerste foto is van eind juli en de laatste van eind augustus. De bovengenoemde cyclus vindt dus plaats in de zomer, maar de **helmkruidbladschavers** overwinteren als imago, misschien wel in de stengels van de plant.

Helaas heb ik zowel in 2024 als in 2025 geen **helmkruidbladschavers** meer aangetroffen in onze tuin, wel genoeg gave planten. Ook op het Landgoed Bredius waren geen snuitjes te zien. Mocht ik ze in het voorjaar tegenkomen dan neem ik er weer een paar mee.

Ik weet nog goed wanneer ik voor het eerst de **donkere helmkruidbladschaver** zag, dat was in mei 2001 tijdens het LIW-weekeinde in Wellerlooi. We waren in de Hamert en liepen langs het Gelders-Nierskanaal. In tegenstelling tot de benaming ‘kanaal’ ziet het Gelders-Nierskanaal eruit als een diep gelegen snelstromend beekje. Er zat een heel klein bol kevertje op een grashalm, niet eens op de waardplant. Jeanne Kuiper, onze snuitkeverexpert, vertelde dat het de ***Cionus tuberculosus*** was, ofwel de **donkere helmkruidbladschaver**. Het moet je maar toevallig opvallen, want het beestje is zo’n 4 mm groot. Nadien ben ik wat meer geïnteresseerd geraakt in snuitkevers.

Mei 2001 LIW Wellerlooi De Hamert

Mei 2001 LIW Wellerlooi – *Cionus tuberculosus*

Ze vertelde, dat het **knopig helmkruid** de waardplant is van de **donkere helmkruidbladschaver**. Maar er zijn er nog mee die leven van deze plant en dat zijn de rupsen van de **helmkruidvlinder** (*Cucullia scrophulariae*) en de **kuifvlinder** (*Cucullia verbasci*). Zowel de vlinders als de rupsen lijken op elkaar.

Jeroen Voogd en Dick Groenedijk (2009): “Als waardplanten van zowel de kuifvlinder als die van de helmkruidvlinder worden doorgaans toorts, helmkruid en vlinderstruik genoemd”.

De rups van de kuifvlinder (*Cucullia verbasci*) (links boven) heeft twee vrij liggende zwarte stippen in de gele dwarsband op het tweede en derde borstsegment.

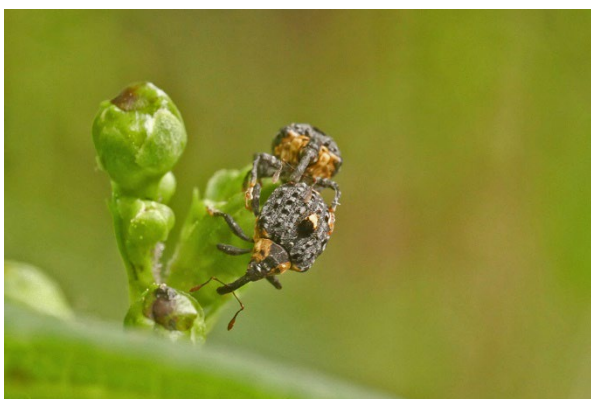
De zwarte stippen zijn bij de helmkruidvlinder (links onder) groter en niet helemaal door geel omringd (Voogd en Groenedijk 2009)

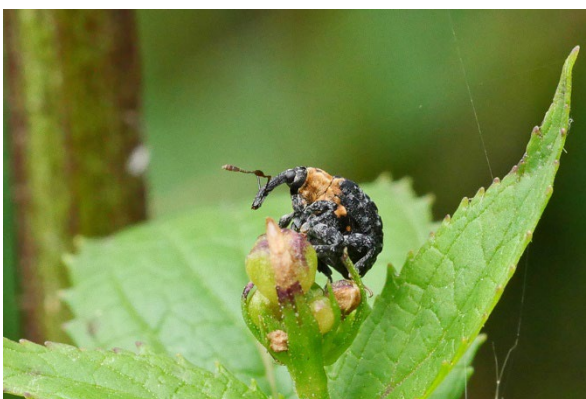
Rupsen van de helmkruidvlinder (*Cucullia scrophulariae*) op knopig helmkruid

Helmkruidvlinder ((*Cucullia scrophulariae*). Foto Vlinderstichting)

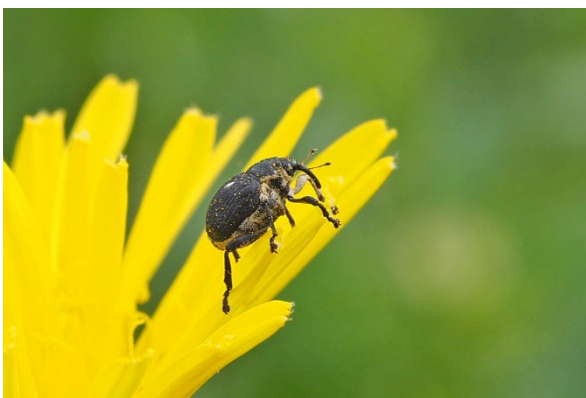
Copula Cionus 19 juni

Er wordt een eipakketje in een knop gelegd

... en daarom heet hij 'bladschaver'

Lissenboorder

Er zijn nog meer van die leuke 'bolle' snuitkevertjes, bijvoorbeeld de **toortsbladschaver** (*Cionus hortulanus*). Deze lijkt veel op de **donkere helmkruidbladschaver**. En op de gele lis kan je vaak de **lissenboorder** (*Mononychus punctum-album*) waarnemen, amper iets groter dan de helmkruidbladschaver, maar wel een stuk vlotter.

Dus de laatste tijd geen 'bladschavers' meer waargenomen, gelukkig bleven wel de nectar liefhebbers komen: zweefvliegen, bijen, wespen (ook de 'limonadewespen') en hommels.

Werkeloze wespen⁷

Anna Kreffer

Wespen snoepen druiven

In mijn tuin groeien al jaren druiven en ook al jaren komen daar, aan het einde van de zomer, wespen op af. Tot nu toe was het heel rustig met de wespen, maar eind september werd het heel druk. Niet met de gewone wespen maar met de grote: hoornaars!

Ik zag er meerdere, soms wel acht tegelijk, zowel Europese als Aziatische hoornaars (*Vespa crabro* en *Vespa velutina*). Op een moment zelfs een Europese en Aziatische hoornaar zusterlijk samen bij één druif, een voorbeeld van verdraagzaamheid.

Europese hoornaar (*Vespa crabro*)

De gewone, kleinere (limonade)wespen waren er wel, maar ik zag ze niet op de druiventrossen, wel rondvliegend, op afgevallen druiven en ook aan de andere kant van mijn huisje, op klimopbloemen.

Resten van achterlijven van 'limonade'-wespen (*Vespula vulgaris/germanica*)

Mogelijk waren ze wat op hun hoedde voor deze verre familieleden, ze zijn tenslotte ook prooi voor hoornaars. Er lagen ook wat stukjes kleine wesp, teken dat ze aan de hoornaar ten prooi waren gevallen.

Wat ook grappig was: er zaten meerdere vliegen te wachten op een kans om druivensap te bemachtigen. Vliegen kunnen de druivenschil niet openmaken, ze hebben geen kaken zoals wespen. Ze houden wel van zoet en zuigen sap op met hun zuignuit, zodra de wesp weg is. Heel wat trossen heb ik nu geoogst (en omgezet in heerlijke druivengelei), maar nog genoeg laten hangen, overvloed kan je het beste delen.

⁷ Een eerder versie van dit artikel verscheen in de Nieuwsbrief van de KNNV afdeling Den Haag e.o., nr. 234, oktober 2025

Waarom zijn ze er nu?

De wespen die aan het eind van de zomer op fruit en zoetigheid afkomen zijn meest de zogenaamde limonade-wespen, gewone wesp (*Vespula vulgaris*) en Duitse wesp (*Vespula germanica*). Deze sociale wespen leven in een kolonie, met een koningin en vele werksters, de werksters verzorgen de larven en de koningin. De larven worden gevoed met “vlees”, vooral fijngekauwde insecten en poepen een zoete stof uit, voedsel voor de werksters. De volwassen wespen eten alleen deze zoete stof, geen vlees en gaan ook op zoek naar andere zoetigheid zoals nectar in bloemen. Aan het eind van de zomer sterft de wespenkolonie. Er zijn nieuwe, potentiële koninginnen en mannen uitgekomen, de oude koningin sterft, er zijn geen larven meer te verzorgen. De werksters raken werkeloos, geen larven te verzorgen en daarom ook geen voedsel meer.

Werkeloze wespen

De wespen gaan op zoek naar alternatieven voor het voedsel van de larven. Dat kan nectar zijn uit bloemen, maar in de herfst zijn er minder bloeiende planten. Limonade en andere zoetigheid van mensen is dan een lekker en makkelijk bereikbaar alternatief, vandaar dat dan de “overlast” van wespen begint, aan het eind van de zomer. De gewone – en Duitse wesp komen op de zoetigheid van mensen af, andere wespen niet.

Een ander alternatief voor zoekende wespen is fruit. Ook mijn (over)rijpe appels en peren worden open geknaagd en uitgehold. Ze doen dat best wel knap, na een beginnetje te maken in de schil, eten ze verder alleen van het vruchtvlees, de schil blijft intact. Soms is het fruit bijna helemaal weg geknaagd, maar lijkt het nog onaangetast. Vooral mannetjes Duitse wesp (*Vespa germanica*) houden van fruit.

Dat ik nog geen wespen bij het fruit zag, is mogelijk een aanwijzing dat ze tot nu met hun nesten bezig waren.

Dat ook hoornaars de druiven hebben gevonden, is nieuw voor mij, maar misschien niet zo vreemd. Hoornaars leven ongeveer zoals onze limonade-wespen, in een kolonie, met een koningin en werksters. Ook hoornaar werksters raken werkeloos en gaan op zoek naar alternatieve zoetigheid. Betekent het ook dat er van beide soorten hoornaars kolonies in de buurt waren?

Twee Aziatische hoornaars (*Vespa velutina*) (en enkele vliegen)

Hoornaars

Na een dieptepunt in de jaren 90 neemt de Europese hoornaar (*Vespa crabro*) weer toe, ook in het westen van Nederland. De Aziatische hoornaar (*Vespa velutina*) is sinds 2017 in ons land en neemt behoorlijk toe. Hoornaars bezoeken spaarzaam bloemen en dan alleen de soorten met makkelijk

bereikbare nectar. Op bloemen van de klimop heb ik beide soorten gezien, maar eerder komen ze op fruit af. Ze zijn wel bij bloemen te vinden, maar dan vooral om te jagen. Hoornaars zijn minder agressief dan de limonadewespen, tenzij ze denken dat de kolonie bedreigd wordt. De hoornaars op mijn druiven waren rustig, hadden geen interesse in mijn bewegingen, de trossen kon ik gewoon oogsten.

Er zijn een aantal verschillen tussen onze "eigen" en de nieuwe hoornaar.

Europese hoornaars maken nesten meestal bovengronds in een omhulde omgeving, zoals holle bomen, spouwmuur, bijenkorven en nestkasten. Je kan zo'n nest tot op een meter naderen, zonder gevaar. Ze jagen vooral op vliegen, maar ook wel op wespen en honingbijen. Ze vliegen tot laat in de nacht en komen dus ook op de lakens van nachtvlinders. De vrouwen vliegen tot eind juli, de mannen en nieuwe koninginnen later in het jaar, augustus, september en oktober. Als dat zo is, waren het geen werkeloze werksters, maar de nieuwe generatie Europese hoornaar op de druiven. Aziatische hoornaars maken hun zomernesten meest heel hoog in een boom. De koningin begint eerste een klein nestje en later verhuist ze met haar volkje naar een andere plek. Vorig jaar werd een voorjaarsnestje gebouwd in het vogelhuisje van mijn tuinburen. Als het nest hoog hangt is er geen gevaar, laaghangend of gevallen, moet je wel oppassen. Ze jagen op algemeen voorkomende en makkelijk te vangen insecten zoals vliegen, (limonade) wespen en honingbijen, veel minder op hommels, vlinders of wilde bijen. De vliegtijd is langer dan bij de Europese hoornaar. Over voedsel voor de volwassen wespen kon ik niet veel informatie vinden, wel wordt vermeld dat ze fruitoogsten aantasten, maar dat wordt niet echt bewezen.

Aziatische hoornaars een probleem? Zoek je op internet naar Aziatische hoornaar, dan slaat de schrik je om het hart vanwege deze monsterwespen. In Oost-Azië komen minstens tien soorten hoornaars voor. *Vespa Mandarinia* en *Vespa Analis* zijn groter dan onze eigen Europese hoornaar of de hier rondvliegende Aziatische hoornaar en kunnen flink steken. Informatie over Aziatische wespen heeft dikwijls betrekking op deze soorten en is niet van toepassing op *Vespa velutina*. Door de negatieve aandacht maken mensen zich zorgen om of worden bang van alle insecten die mogelijk een Aziatische hoornaar zijn. Gelijkende soorten zijn onder andere: Europese hoornaar, middelste wesp, stadsreus (een dikke zweefvlieg) en de hoornaarvlinder (*Sesia apiformis*), een nachtvlinder. Ook de mooie, onschuldige knotssprietbladwesp, die ik dit jaar voor het eerst zag, heeft wat weg van een hoornaar. Lees meer in het artikel van EIS: www.eis-nederland.nl/actueel/nieuws/lerenleven-met-de-aziatische-hoornaar

Aziatische
hoornaar
(*Vespa
velutina*)

Aziatische
hoornaar
(*Vespa velutina*)

Middelste wesp
(*Dolichovespula
media*)

Publicaties

Rolf Niedringhaus, Marlis Stöckmann, Ekkehard Wachmann,
Die Wanzen Deutschlands Teil II. Bestimmungsschlüssel für alle Arten. Wissenschaftlich Akademischer Buchvertrieb – Fründ, Scheessel. € 154,--

Het is weer vijf jaar geleden dat het eerste deel van *Die Wanzen deutschlands* verscheen, een rijk geïllustreerde digitale sleutel, waarmee elke wants tot op de familie en geslacht kon worden gedetermineerd. Een handzaam boekje 17 x 24.5 cm en 210 pagina's met 720 foto's en ruim 700 tekeningen.

Onlangs verscheen deel II, waarmee elke familie/geslacht vervolgens tot op de soort kan worden gedetermineerd.

Het boek bevat identificatiesleutels voor alle soorten, evenals per soort alle belangrijke informatie over identificatie, verspreiding, ecologie, habitatvoorkeuren en literatuur.

Met een afmeting van 21 x 30 cm en 498 pagina's is Teil II beslist minder handzaam dan het eerste deel. Ruim 1500 kleurenfoto's en 3.000 gedetailleerde lijntekeningen vullen de informatie aan. Kleursymbolen geven voor elke soort aan of de soort op basis van uiterlijke kenmerken op naam kan worden gebracht, danwel dat er gedetailleerder onderzoek nodig is.

Hymeno Varia, Nieuwsbrief van de Sectie Hymenoptera van de Nederlandse Entomologische Vereniging, nummer 34, november 2025

In dit nummer onder meer:

- Territoriumgedrag mannetjes van *Osmia aurulenta*
- Schoudervlekbehangervesp *Discoelius dufourii* na 29 jaar weer gevonden
- *Hedychridium femoratum* in de Hollandse kustduinen
- Volksverhuizing bij Europese hoornaars *Vespa crabro*
- *Passaloecus* prooittransport studie
- *Viennopria lacustris* nu ook in Nederland verzameld
- Eerste vondst van de grote leemwesp *Delta unguiculatum* in Nederland

Doyle, T.D., E. Jimenez-Guri et al., Long-range pollen transport across the North Sea: Insights from migratory hoverflies landing on a remote oil rig, *Journal of Animal Ecology* (British Ecological Society), , Volume 94, Issue 11, November 2025

Op een boorplatform in de Noordzee, halverwege Schotland en Noorwegen, 200 km uit de kust, hebben Britse wetenschappers insecten bemonsterd. Op verschillende dagen in juni-juli-dagen in de periode 2021-2023 konden ze er enkele duizenden insecten waarnemen. In totaal vingen ze daarbij zeven soorten zweefvliegen, totaal 277 stuks.

Het talrijkst was het snorretje (*Syrphus balteatus*) met 121 exemplaren. Van die zweefvlieg is bekend dat ze grote afstanden aflegt.

Vrijwel alle snorretjes op het booreiland droegen stuifmeelkorrels met zich mee. Per onderzochte vlieg werden 1 tot 14 verschillende plantensoorten aangetroffen. Daarbij viel het op, dat de grote brandnetel het sterkst vertegenwoordigd was, gevolgd door gewone vlier, moerasspirea, maar ook veel pollen van grassen. Grote brandnetel en grassen staan niet bekend als planten die bestuivers lokken.

Uit analyses van de heersende windrichtingen op de dagen voorafgaand aan de bemonstering kon ook het vermoedelijke traject, dat de zweefvliegen hadden afgelegd, gereconstrueerd worden. In juni waren het dieren uit Nederland en Denemarken. De vliegen die eind juli verzameld werden, kwamen vermoedelijk uit Noorwegen. De vliegen hadden in theorie Schotland kunnen bereiken.

Door dergelijke langeafstandsverplaatsingen dragen ze bij aan genetische uitwisselingen tussen planten- en zweefvliegenpopulaties die zich op honderden kilometers van elkaar bevinden.

<https://besjournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1365-2656.70126>

***Insecten*, Magazine over insecten en andere ongewervelde dieren, nr. 4, november 2025**

In de jongste editie van dit tijdschrift van EIS onder andere een artikel over sprinkhanen. In Nederland zijn vijftig soorten sprinkhanen en krekels bekend. Twaalf daarvan komen pas sinds 1990 in ons land voor, daarvan zijn er acht afkomstig uit zuidelijker oorden. Ook hier zien we het effect van de klimaatveranderingen.

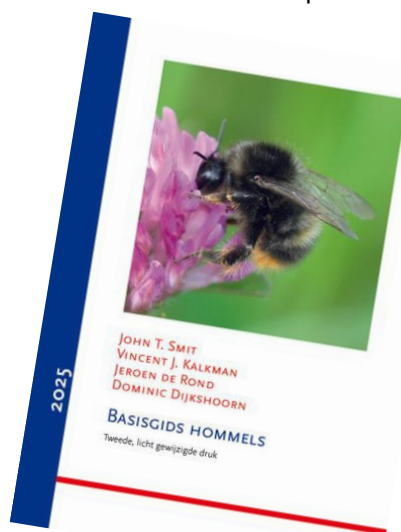
***Sectie Everts Info 149* (Mededelingenblad van de Sectie Everts van de Nederlandse Entomologische Vereniging) november 2025**

In dit mededelingenblad onder andere de uitleg over het onderscheid tussen twee sterk op elkaar lijkende soorten loopkevers (*Chlaenius tibialis* en *N. nitidules*).

John Smit, Vincent Kalkman, J. de Bond en D. Dijkshoorn, *Basisgids hommels* (tweede en herziene herdruk)

In 2018 kwam de *Basisgids hommels* uit. Voor het eerst was er een eenvoudige determinatietabel om de in Nederland voorkomende hommels op naam te brengen. Nu, zeven jaar later, is het tijd voor een nieuwe versie. In de nieuwe uitgave zijn er in de tussentijd veel nieuwe tekeningen gemaakt, maar er is zelfs een soort toegevoegd.

De *Basisgids hommels* is zo opgezet dat iedereen op een eenvoudige manier, met uitsluitend kleurkenmerken, de nog algemeen in Nederland voorkomende hommelsorten op naam kan brengen. Omdat er alleen kleurkenmerken worden gebruikt,

kunnen afwijkend gekleurde of sterk afgevlagen exemplaren niet op naam gebracht worden met deze basisgids. Ook staan niet alle zeldzame en uitgestorven soorten in de determinatietabel. Dat houdt het overzichtelijk. Voor de overige soorten en afwijkend gekleurde individuen verwijzen we naar de [KNNV Veldgids Hommels van Nederland en België](#). Hierin staan alle soorten hommels die ooit in Nederland zijn gezien. Ook staat in deze gids een determinatietabel die structuurkenmerken gebruikt. De eenvoudigere tabel op basis van kleurkenmerken staat daar trouwens ook in. In de nieuwe basisgids zijn de boshommel en extra tekeningen toegevoegd.

De boshommel werd als vrijwel verdwenen beschouwd toen de eerste versie van de basisgids werd gemaakt. Maar inmiddels wordt deze soort weer af en toe in Zuid-Limburg waargenomen en zijn er enkele waarnemingen in Gelderland. Reden temeer om ook deze zeer fraaie hommel toe te voegen aan de herziene gids.

ROOTS, december 2025/januari 2026, pag. 127-131

Ook het Natuurtijdschrift ROOTS besteedt aandacht aan ons onderzoek naar de plataannetwants en andere overwinteraars onder de schors van platanen.
Mooie foto's verfraaien het artikel.

Kijk op exoten, jaargang 13 (4), november 2025

Dit keer onder andere een artikel over de Australische huisspin (*Badumna longinqua*). Dit is een spinnensoort, waarvan het vrouwtje tussen de 10-13 mm groot kan worden; mannetjes worden doorgaans tussen de 8-12 mm groot. De spinnen hebben een wit tot grijs behaard kopborststuk en een bruin met wit tot grijs behaard achterlijf met een kenmerkende tekening, bestaande uit een korte middenstreep met daarachter drie V-vormige patronen. De poten zijn afwisselend lichtbruin en roodbruin geringd. Het rommelig gebouwde web is driedimensionaal en is goed te herkennen aan de zigzaglijnen die met name aan de randen van het web zichtbaar zijn. Het geheel staat in verbinding met een buisvormig holletje van spinsel (de retraite), waar de spin zich in kan verschuilen. Oorspronkelijk komt deze spin uit Australië, waar hij voornamelijk in stedelijke gebieden een algemene soort is. Van hieruit is de spin via handel in met name planten verslept naar diverse werelddelen. In oktober 2021 is het eerste geval voor Nederland vastgesteld, in Zevenhoven. Daarna volgden waarnemingen in Almere, Uithoorn en Coevorden. Inmiddels is de soort ook in de provincies Groningen, Utrecht en Gelderland gezien. Verwacht wordt dat de spin zich verder zal uitbreiden en zal concurreren met inheemse spinnensoorten.

Kijk op Exoten digitaal ontvangen? Meld je aan via www.ravon.nl/nieuwsbriefexoten

Macrofaunanieuwsmail 10, 6 november 2025

In de jongste editie van dit vakblad opent met de samenvatting van een studie naar effecten van hout in het water van het Rijnstroomgebied op de macrofauna. Verder worden Nederlandse toegekend aan steenvliegen en tenslotte samenvattingen van de lezingen tijdens de afgelopen macrofaunadag.

Alle verschenen macrofauna nieuwsbrieven zijn te downloaden via

Macrofaunanieuws | Informatiepunt Leefomgeving (iplo.nl)

Beheer rondom moshommel en grashommel in de provincie Groningen

Mogelijkheden tot het versterken van habitat voor de moshommel (*Bombus muscorum*) en grashommel (*Bombus ruderarius*) door aanpassingen terreinbeheer in de provincie Groningen.

Groningen, 03 maart 2025
Provincie Groningen
M. Bus
Versie 1.1
Definitief

Bus, M., Beheer rondom moshommel en grashommel in de provincie Groningen.

Een belangrijk deel van de landelijke populaties van de moshommel (*Bombus muscorum*) en de grashommel (*Bombus ruderarius*) leeft in de provincie Groningen. Mos- en grashommel staan op de 'Rode Lijst Bijen 2018' als respectievelijk 'bedreigd' en 'kwetsbaar'. Dit rapport is het resultaat van het onderzoek naar wenselijke aanpassingen in terreinbeheer in die provincie, waardoor de habitat voor deze hommelsorten kan worden versterkt.

Phegea 53 (4) 2025

Het driemaandelijkse tijdschrift van de Vlaamse Vereniging voor Entomologie staat weer vol interessante berichten, zoals:

- Bijzondere waarnemingen van Lepidoptera in België in 2024;
- *Caryopoculum proxima* (Lepidoptera: Gelechiidae) nieuw voor België;
- *Aghryroplax externa* en *A. roseomaculana* (Lepidoptera: Tortricidae): twee op wintergreen (*Pyrola*) gespecialiseerde nieuwe soorten voor de Belgische kust;
- Spinhoutkevers aan de westrand van Brussel (Coleoptera: Bostrichidae: Lyctinae)

Van de penningmeester

Er is géén reden om de contributie voor 2026 te verhogen.

Enkele leden hebben de contributie al betaald.

Hierbij meteen de oproep om € 7,00 over te maken op rekeningnummer NL94 ASNB 8850 6220 74 t.n.v. M.T. van Adrichem onder vermelding van: contributie 2026.

Michel van Adrichem, penningmeester LIW

Contacten

De LIW is opgericht in 1938

Website: liw.knnv.nl

Email: liw@knnv.nl

LIW-rekeningnummer: NL94 ASNB 8850 6220 74 t.n.v. M.T. van Adrichem

Bestuur

voorzitter	Geert van Poelgeest	liw@knnv.nl
secretaris	Anna Kreffer	liw@knnv.nl
penningmeester	Michel van Adrichem	penningmeester.liw@knnv.nl
Contributie lid € 7,-- per jaar		

Medewerkers

redactie <i>Veelpoot</i>	Gerrit Groeneweg	veelpoot@liw.knnv.nl / groenweg@home.nl
webmaster	Geert van Poelgeest	liw@knnv.nl)
Beheer keuken LIW-weekends:	Sharida Bhageloe en Willemein Poot	

Wij feliciteren de Nederlandse Entomologische Vereniging (NEV) van harte met haar 180-jarig bestaan

Tot slot wensen wij onze leden meen voorspoedig en boeiend entomologisch 2026